

יומיים לאחר לכידתה של 'ווינגייט' נתפסה האנייה 'תל חי', התהליך נעשה 'על פי הספר'.¹ מודיעין מדויק ומטוס מדגם 'וורוויק' שהוקצה למשימה והמריא מתל נוף הביאו לגילוייה וזיהויה של הספינה במרחק גדול מהחוף.² המטוס הכווין את המשחתת 'צ'קס' (H.M.S Chequers) לנקודת יירוט מדויקת. המעפילים הסתתרו מתחת לסיפונים אך מפקד המשחתת הבחין בתאי שירותים רבים על הסיפון ובמספר גדול של רפסודות הצלה, סיבה מספקת להתאמץ לברר את זהות האנייה ומטענה.³

האנייה 'תל חי' הייתה ספינת חופים קטנה בדחי 500 טון ובאורך 60 מטר.⁴ שמה המקורי היה ASIA. זו הייתה ספינה בבעלות תורכית שהובאה לנמל מרסיי והועמדה למכירה, הדבר נודע לנציג המוסד בצרפת שמריה צמרת שהחליט לרכשה.⁵

לאחר רכישתה הועברה הספינה לרציף צדדי ושם החלו להכינה לקליטת המעפילים. צוות ההכנה כלל את איש המוסד חנן גייסמר ואת ג'ו בהרליה - יהודי צרפתי. מנוע לספינה הובא מהמבורג וקרשים לבניית הדרגשים הגיעו מבלגיה, בדרכים שונות.⁶ בבטן האנייה הוכנו מקומות לינה ל-700 מעפילים ובמחסנים נאגרו דלק ומזון ל-20 ימי הפלגה. במהלך ההכנות התייצבו באנייה ישראל רותם איש הפלי"ם שמונה למפקד ההפלגה ואיש הבריגדה חיים מילר כמלווה. ה'גדעוני' היה יואש צידון והוא הביא להפלגה מכשיר קשר שבנה בעצמו. לצורך השטת הספינה וכדי לעמוד בכללי הספנות נשכר צוות ימאים מקצועי, רב חובל טורקי בשם אחמד איגמה ו-11 ימאים תורכים ויוונים. משנשלמו ההכנות יצאה הספינה ממרסיי והגיעה לנמל ההעמסה ב'לה סיוטה'.⁷

העלאת המעפילים החלה ב-17 במרס בשעה 09:30, הפעילות נעשתה בגלוי, המשטרה הצרפתית ידעה על ההפלגה ונמנעה מלהפריע. קבוצה אחת של מעפילים, 548 במספר, הגיעה לאנייה משבדיה, דרך בלגיה. רובם היו צעירים מתנועות נוער שונות. קבוצה שנייה מנתה 188 יהודים מצרפת.

¹ ניניאן – פטרול, עמ' 42.

² שם, שם.

³ ניניאן – פטרול, עמ' 42.

⁴ בחלק מספרי ההיסטוריה מופיע הנתון 20 מטר. אין ספק שזו טעות. על פי התמונות זוהי אנייה

באורך 60 מטר.

⁵ אהרוני – מטות, עמ' 163.

⁶ שם, שם.

⁷ אתר הפלי"ם, "סיפור הפלגת תל-חי".

המעפילים הוסעו במשאיות של הבריגדה, הנהגים הציגו למשטרת הנמל תעודות ודרכונים מזויפים והשוטרים הבחינו בכך בנקל אך שתפו פעולה ואפשרו את כניסתם לנמל.⁸

העלאת המעפילים הסתיימה אחר הצהריים ובשעה 17:00 התנתקה האנייה מהרציף והטילה עוגן קרוב לפתח הנמל שם נמשכו ההכנות. הכוונה הייתה לצאת בחשיכה ואולי כך לחמוק מתצפיות אפשריות של אנשי מודיעין בריטים.⁹ למחרת, בשעה 04:00 לפנות בוקר, הרימה הספינה עוגן והפליגה דרומה תוך שהיא מניפה דגל פנמי. האנייה עברה במייצר בוניפציו שם נקלעה לתנאי מזג אוויר קשים ונאלצה לעגון באחד המפרצים, במהלך העגינה נגשה אליה סירת משטרה צרפתית לברר את זהותה אך לא עיכבה אותה. אחרי המתנה של 26 שעות המשיכה בדרכה למעבר המסינה ומשם אל נתיב השייט שמצפון לכרתים, שם התעכבה ל-12 שעות נוספות עקב מצב הים. לאחר מכן עברה הספינה במעבר הסקרפנטו ומשם פנתה דרומה לעבר חופי הארץ.¹⁰

בשלב זה נתבקשה הספינה על ידי המוסד לעלייה ב' לחבור עם האנייה 'ווינגייט' ליד קפריסין ולקחת את מעפיליה. אנשי המוסד רצו להחזיר את 'ווינגייט' לאירופה להפלגה נוספת. הצוות השכיר התנגד והחבירה לא בוצעה, הספינה המשיכה בנתיבה.¹¹ ביום האחרון להפלגה כשהחלה להתקרב לחופי הארץ הורתה הספינה להיערך בטווח 80 מייל מערבית לקיסריה ובשעה 15:00 להתחיל להתקדם אל חוף ההורדה.¹² המעפילים הונחו שלא לעלות לסיפונים כלל. ההנחיות למלווים היו כי אם יתפסו ויובלו לארץ – לא יתנגדו, אך אם יובלו למקום אחר יהיה עליהם לחבל במנוע ולהתנגד.¹³ שימוש בנשק הותר רק במצב חירום. הצוות הזר תודרך לומר שיעד ההפלגה היה ליסבון אך המעפילים הכריחו אותם להפליג מזרחה.¹⁴ ב-27 במרס, בשעות הבוקר המוקדמות, חלף מטוס מעל הספינה. המלווים קיוו שהספינה לא זוהתה (המעפילים היו אותה עת מתחת לסיפונים) והורו את רב החובל להפליג דרומה, בנתיב מטעה, לכיוון פורט סעיד.¹⁵ בשעה 10:00 הופיע שוב מטוס מעל הספינה ומיד אחר כך נראתה משחתת באופק. מכשיר הקשר ומסמכים הקשורים ל'מוסד' ול'הגנה' נזרקו למים.

⁸ אמ"ה, תיק 'תל חי', מאת ישראל רותם אל מפקדת הפלי"ם, דו"ח מפקד האנייה, 29.3.46.

⁹ שם, שם.

¹⁰ אהרוני – מטות, עמ' 164.

¹¹ שם, שם.

¹² אמ"ה, תיק 'תל חי', מאת ארצי אל 'תל חי', מברק הנחיות מס 13-14, 26.3.46.

¹³ למעשה כבר מחודש ינואר היו הערכות וניחושים לגבי גירוש קפריסין. בוגנר – מרי, עמ' 31.

¹⁴ אהרוני – מטות, עמ' 165.

¹⁵ אמ"ה, תיק 'תל חי', מאת ישראל רותם אל מפקדת הפלי"ם, דו"ח מפקד האנייה, 29.3.46.

לבריטים היה מידע מדויק על האנייה. כשהעריך המודיעין שהספינה נכנסה לטווחי הסיור האווירי הועלה לאוויר מטוס ה'וורוויק' והוא שגילה את המטרה במרחק 100 מייל מחופי הארץ.¹⁶ בשעה 10:25 הגיעה המשחתת 'צ'ק'רס' לקרבת האנייה והורידה צוות השתלטות שמנה 15 קצינים ומלחים.

המלווים לא הובילו התנגדות של ממש, הם הסתפקו במחאה סמלית, על התורן הונף דגל כחול לבן ועל גשר האנייה נתלה שלט 'תל חי'.¹⁷ השם נועד לקשר את מבצעי ההעפלה למפעל הציוני בכללותו. צוות האנייה הזדהה וטען שהמעפילים כלאו אותם בחדר האלחוט ולקחו מהם את השליטה על האנייה (תירוץ שכבר היה מוכר לבריטים).¹⁸ לגבי נמל המוצא טען הצוות שהספינה יצאה מקורסיקה אבל על המפה ניתן היה לראות סימני מחיקה של נתיב היוצא מלה סיוטה שבצרפת. הספינה לוותה לחיפה ובפתח הנמל נצמדה אליה גוררת שהובילה אותה לרציף, שם הורדו המעפילים והוסעו למחנה המעצר בעתלית. המלווים נטמעו בין המעפילים וחמקו בהמשך, הצוות הזר נעצר למשך שלושה חדשים ולבסוף שוחרר. האנייה לעומת זאת הוחרמה והערעורים שהוגשו לבית המשפט - נדחו.¹⁹

¹⁶ ניניאן – פטרול, עמ' 42.

¹⁷ שם, שם.

¹⁸ טיעון זהה הושמע עם לכידת האנייה 'לס פרלס' על ידי המשחתת 'אייבנהו' ביולי 1939.

ראו: אבנרי – מוולוס, עמ' 264.

¹⁹ ניניאן – פטרול, עמ' 43.